

ДЕТЕНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК СКЛАДОВА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Глобалізація світової економіки, впливає на характер криміногенних процесів та тінізацію економіки. В умовах відкритості ринків, широких можливостей для бізнесу, створюються умови для тіньової економіки. Розглядаючи проблему тіньової економіки, необхідно звернути увагу на те, що тіньові відносини нерозривно пов'язані з легальною економікою. Розуміння того, що не вся економічна діяльність відображається в офіційних джерелах, підштовхнули фахівців до оцінювання тіньового сегмента.

Актуальність вивчення питань тіньової економіки пов'язана з тим, що розвиток економіки знаходиться в нестабільному стані. Масштаби тіньової діяльності обумовлюють некерованість процесів, що відбуваються в економіці, спотворюють уявлення про реальну економічну ситуацію в країні. Проблеми тіньової економіки простежуються в кожній країні незалежно від рівня її розвитку, відрізняючись масштабами і формами прояву. За відсутності тіньових відносин країни отримують можливість стабілізувати стан державних фінансів та зменшити корупційність.

Під тіньовою економічною діяльністю будемо розуміти сукупність економічних відносин, які повністю або частково є неправовими, невраховуваними і неконтрольованими, здійснюються суб'єктами господарювання з метою отримання прибутку [1]. При цьому тіньова економіка виконує дві протилежні функції: позитивну через пом'якшення соціальної напруженості в суспільстві та негативну через зменшення добробуту суспільства і зниження ефективності системи управління економікою.

Існують загальні та особливі види тіньової економічної діяльності. Загальні види тіньового бізнесу існують майже в кожній країні, до них можна віднести освітні репетиторські послуги, транспортні послуги власників особистого транспорту, чайові, викривлення бухгалтерської звітності з метою зменшення податкового навантаження. Галузі, які мають значну частку тіньового ринку в Україні — це сільське господарство (виробництво сільгосппродукції на власних ділянках); торгівля (індивідуальна торгівля); охорона здоров'я (послуги приватних лікарів); будівництво (послуги з ремонту житла та будівництва); транспорт (перевезення пасажирів приватним транспортом); освітні послуги (репетиторство) тощо.

Обсяги тіньової економіки у світі за даними Світового банку [2] оцінюються в межах 8-10 трлн. дол. Згідно досліджень Ф. Шнайдера [3, 4] середній рівень тіньової економіки європейських країн у 2015 році становив 18% від розміру офіційного ВВП, що еквівалентно 3,4 трлн. \$; середня частка тінізації 36 найбільш розвинених країн світу – 16,7%. Найменші обсяги тінізації мають переважно високорозвинені країни, зокрема: США, Швейцарія, Нова Зеландія, Австрія, Люксембург, Японія. Фактично не існує жодної країни у світі із рівнем тіньової економіки нижчим 5%. Відносно суттєві масштаби тінізації серед європейських держав притаманні Болгарії, Румунії, Туреччині, Хорватії, Естонії, Литві, де обсяги тіньової економіки орієнтовно на 10-14% вищі за середню величину. Серед порівняних країн Україна має найбільшу частку тіньової економіки 47% від офіційного ВВП, що у 2,6 рази перевищує відповідний показник європейських держав. Тобто масштаби тінізації економіки України орієнтовно на тому ж рівні як і в державах «третього світу» 40-60%.

Відповідно до інформації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [5, 6], рівень тіньової економіки в Україні у 1 кварталі 2017 року склав 37 % від офіційного ВВП, що на 6 в.п. менше за показник 1 кварталу 2016 року. Рівень тіньової економіки у 1 кварталі 2016 р. [1] склав 41% ВВП і не досяг відмітки 2013 року у 35%.

В Україні спостерігається достатньо високий рівень тіньової економіки, який гальмує соціально-економічний розвиток країни, що проявляється в зростанні безробіття, інфляційних процесах, недоотриманні державним бюджетом податкових надходжень, зниженні реального ВВП, добробуту населення. Спираючись на досвід ЄС, слід зазначити, що визначальну роль у зростанні розмірів тіньової економіки в Україні відіграли помилки в проведенні економічних перетворень. Саме це призвело до формування неефективного механізму легальної економічної діяльності й дестабілізації матеріального добробуту основної маси населення.

Трансформація тіньової економіки України неможлива без створення дієвого ринкового механізму, створення умов справедливої конкурентної боротьби, суттєвого обмеження втручання держави в економіку, прийняття прозорого законодавства. Тобто без тих заходів, що усунуть причини поширення тіньової економіки та корупції та створять основу для протидії цим явищам. В Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом [7] визначено правила щодо розвитку конкуренції, протидії застосуванню демпінгу у зовнішній торгівлі, поліпшення інвестиційного клімату, протидії відмиванню брудних коштів, наближення українського законодавства до норм Європейського Союзу тощо. В рамках інтеграції з ЄС, Україна ухвалила низку законів, програм та заходів, щодо детінізації економіки та протидії корупції. Була розроблена та ухвалена Програма заходів щодо легалізації тіньового капіталу, яка передбачає виведення в легальну сферу частини доходів, отриманих у тішовій сфері, та капіталів, що працюють у «тіні». Було ухвалено Закони України «Про запобігання корупції»[10].

Отже, запровадження таких заходів як скасування податкових та інших пільг, прозорий розподіл державних контрактів, забезпечення умов здорової конкуренції, правовий захист інвестицій та приватної власності, протидія легалізації брудних коштів, лібералізація зовнішньої торгівлі, запровадження спільних норм та стандартів, проведення податкової, судової та адміністративної реформ, були створені з метою трансформувати тішову економіку та зменшити рівень корупції в Україні. Напрямок детінізації економіки досить багато, під час інтеграційних процесів було ухвалено ряд нормативних актів та програм для подолання проблеми тіньової економіки та проведення економічних змін.

Список використаних джерел

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2016 році [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://me.gov.ua>
2. Офіційна веб - сторінка Світового банку [Електронний ресурс].— Режим доступу: www.worldbank.org
3. Schneider F. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments. - [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>.
4. Schneider F. The Size and Development of the Shadow Economies of Ukraine and Six other Eastern Countries Over the Period of 1999 – 2015 // F. Schneider. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/ee162_78/e162sch.pdf.
5. Приварникова І. Ю. Тішова економіка України: причини, обсяги та шляхи їх зменшення /І. Ю. Приварникова, К. В. Степанюк.// [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dtr/ep/2010_2/files/EC210_35.pdf.
6. Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2017 року [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
7. Угода про Партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
8. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.